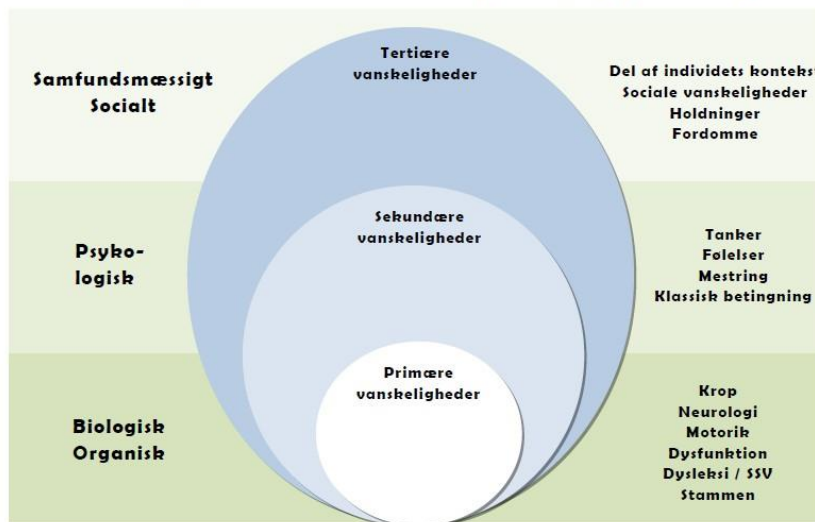

Biologiske, psykologiske og sociale perspektiver på tale- og skriftsproglige vanskeligheder

DIM35: Den Integrative Model for Stammen og Skriftsproglige vanskeligheder

Lone Fabech
Studienummer 74284
Afgangsprojekt
Januar 2014

Afgangsprojekt i Logopædi

Indholdsfortegnelse:

	Side
Indledning	1
Problemformulering	2
Grundlaget for afgangspjektet	2
Metode/disposition	3
Case	5
Teori: Biologiske/organiske elementer i stammen og SSV	6
• Sprog	6
• Dysleksi: Læse-stavevanskeligheder/vanskeligheder med at bearbejde information	7
• Hukommelse og eksekutive funktioner	8
• Stammen	8
Psykologiske elementer i stammen og SSV	9
• Kognition/adfærd og TSSV	9
• Erfaringsperspektiv på SSV	10
• Indre og ydre stammen	11
Sociale vanskeligheder relateret til stammen og SSV	12
Den samfundsmæssige ramme	13
• Læring, viden og kommunikation i systemisk forståelse	13
Den multimodale vinkel på TSSV	14
DIM3S	15
Analyse og diskussion:	
Metode	16

Afgangsprojekt i Logopædi

Analyse af casen Per ud fra DIM3S:

Biologiske/neurologiske vanskeligheder	16
• Stammen	16
• SSV	18
Psykologiske vanskeligheder	19
Sociale vanskeligheder	21
• System-Omverden	21
Logopædens rolle og kompetencer	22
Sammenfatning og konklusion:	23
• Sprog/kommunikation – et logopædisk omdrejningspunkt ..	23
• DIM3S i professionsafprøvning	24
• Sammenfatning af casen Per	25
• Logopædens rolle og kompetencer	27
Perspektivering	27

Litteraturliste

Bilag:

- 1) Lovgrundlag
- 2) Model 1: Bio-psyko-social model jvf. Wandell, A. (2006)
 Model 2: Hans Månssons multifaktorale forståelsesramme
 Model 3: DIMS
 Model 4: DIM3S
- 3) Talepædagogisk rapport/Testresultater for Per
 A: Testbatteriet
 B: Test: S2000, ICF-CY
 C: Test: Beck Youth spørgeskema

Afgangsprojekt i Logopædi

Indledning:

Ved afslutningen på mit studie og som kommende logopæd møder jeg rigeligt med eksempler på mennesker i tale- og skriftsproglige vanskeligheder, og hvor en del af fortællingerne vidner om dårlig trivsel samt om manglende forståelse af -, anerkendelse i.f.t. - eller accept af vanskelighederne. På skolerne satser man på en tidlig indsats. Børnene bliver screenet, og der tages hånd om elever med tale- og skriftsproglige vanskeligheder (herefter: TSSV). Eleverne bliver *klædt på* til at lære at læse, skrive og stave, således at de senere kan læse for at lære (jfr. Folkeskolen LBK nr. 521 § 3a). Betyder det så også, at de magter fagfagene i de store klasser, og kommer de til at klare sig på deres efterfølgende uddannelsesforløb? Ved det 18. år er der (jfr. serviceloven LBK nr. 810) nu pligt til at gøre en indsats i form af screening og kurser. Gad vide, om denne "tidlige indsats" er tilstrækkeligt god?

Et område, som har optaget mig, er den dårlige trivsel, der ofte ses hos børn og unge i TSSV. Ses de som *hele mennesker*, eller ses de som personer i vanskeligheder? Den logopædiske opgave går primært ud på at afdække og afhjælpe de TSSV - men hvad så med de psykiske og sociale sider ... overlades disse til barnet/den unge selv? Og hvilken betydning får dette i givet fald?

Ovenstående nysgerrighed underbygges af professor McLoughlin (2012:1), som beskæftiger sig med dysleksi hos voksne set i et livslangt udviklingsperspektiv. Han påpeger forskellige vanskeligheder af neurologisk og psykisk art i forbindelse med dysleksi.

McLoughlin (2012:2) ser f.eks. problemer med at bearbejde information, samt problemer med planlægning, organisering og struktur samt vanskeligheder ved social kommunikation. For nogle er konsekvensen lavt selvværd, manglende selvtillid, angst og nervøsitet, ligesom nogle heller ikke har indsigt i - og forståelse for - vanskelighederne. McLoughlin mener, at disse udfordringer kan være afgørende for personens succes senere i livet.

Jeg er nysgerrig på hans viden, da denne kan give et fingerpeg om, hvorvidt vores logopædiske indsats i folkeskolen egentlig er tilstrækkelig.

Jeg undres over, at indsatsen aktuelt primært sker i de yngste klasser. Det handler jo om samfundets vigtigste ressource: Vores børn og unge (og unge voksne), som har et langt liv med uddannelse og arbejde foran sig. Og dette liv udspiller sig i et samfund præget af kommunikation og skriftsprog. Det ligger mig derfor på sinde at *blive skarp* på min egen professionsudvikling, ligesom jeg

Afgangsprojekt i Logopædi

vil fastholde min nysgerrighed på, hvilke muligheder logopædien åbner op for, når stammen og skriftsproglige vanskeligheder (herefter: SSV) er et livsvilkår for en ung mand.

Afgangsprojektet vil derfor undersøge, hvordan jeg kan tage hånd om de mennesker, jeg møder i TSSV, således at jeg tager vare på *det hele menneske* og støtter dem i at se - og forstå - deres liv i tale- og/eller skriftsproglige vanskeligheder. Hvordan kan jeg støtte deres udvikling af *livskompetence* og *livsperspektiv*, således at de bliver ressourcefokuserede og anerkender deres vanskeligheder, og derved bane vejen mod et godt liv?

Dette fører mig frem til flg. problemformulering:

Problemformulering:

Med udgangspunkt i en bio-psyko-social model - og med fokus på logopædens rolle og kompetencer - undersøges hvilke udfordringer, der er i at arbejde med unges tænkning og livskompetencer i forhold til tale- og skriftsproglige vanskeligheder.

Grundlaget for afgangprojektet:

Logopædisk uddannelse:

- Talevanskeligheder
- Skriftsproglige vanskeligheder relateret til dysleksi
- Kursus i personlig stemmedannelse
- Kursus i logopædi

Merit:

- Pædagogisk viden og forskning
- Undersøgelse af pædagogisk praksis
- Læreprocesser i praktisk æstetisk virksomhed fra uddannelsesretning *Materiel Kultur* i den Pædagogiske Diplomuddannelse

Afgangsprojekt i Logopædi

- PD'en bygger på: Læreruddannelse, speciallæreruddannelse, cand.pæd. i håndarbejde samt årskursus i Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik (KRAP), som anvendes i fagmodulerne

Talevanskeligheder /skrevet opgaven: DIMS: Den Integrative Model for Stammen (DIMS).

Skriftsproglige vanskeligheder /skrevet opgaven: Mestring af skriftsproglige vanskeligheder.

Jeg har 20 års erfaring med specialundervisning indenfor generelle- og specifikke vanskeligheder, døve, døvblinde samt varierede former for kommunikation. Som seminarielektor i håndarbejde har jeg arbejdet med forståelsen af æstetiske læreprocesser.

Metode/disposition:

Overskrifter er highlighted og fagbegreber er skrevet med *kursiv*.

Dette afgangsprojekt tager udgangspunkt i empirisk materiale i form af en case. **Casen** er repræsentativ for problemfeltet og giver mig umiddelbart mulighed for at koble mine teoretiske betragtninger til praksis. Casen giver mig endvidere mulighed for at demonstrere kompleksiteten af konteksten og problemfeltet. Man kan ikke generalisere ud fra en enkelt case - men casen giver mig mulighed for at afprøve egen professionstænkning.

Casen vedrører Per (15 år), som er udfordret af stammen og er i skriftsproglige vanskeligheder. Interviewet tydeliggør Pers vanskeligheder og muligheder i forbindelse med et skoleskift, og det peger på et behov for nærmere udredning. **Empirien** tager afsæt i en interviewguide til unge.

Til belysning af problemfeltet vil jeg undersøge og referere centrale teorier og erfaringer i.f.t. dette, og jeg vil diskutere disse udgangspunkter i forhold til mit **menneske- og videnskabssyn**.

Min grundlæggende tænkning bygger på et socialt- og kognitivt konstruktivistisk syn, hvor samfundet ses som værende i konstant forandring, og mennesker forstås som værende afhængige af - og bestemte ved - samfundsmæssige, sproglige og kognitive konstruktioner. Pointen er at få anlagt perspektiver, der omfatter *det hele menneske* og dets kontekster, således at personen i TSSV ikke ses som havende blot isolerede problemer, men ses i og med de faktiske sammenhænge. Jeg har udviklet min egen udgave af den generelle bio-psyko-sociale model, kaldet **Den Integrative Model**

Afgangsprojekt i Logopædi

for **Stammen** og **SkriftSproglige** vanskeligheder (**DIM3S**) (bilag 2 model 4). Denne model vil danne udgangspunkt for min strukturering af de teoretiske afsnit.

Afsnittet om **biologiske elementer i stammen og SSV** indledes med en redegørelse for sprogets betydning, hukommelsens komponenter, de eksekutive funktioner m.m. Jeg vil redegøre for **SSV i relation til dysleksi** ud fra Høiens (2007) traditionelle forståelse, samt dekonstruere og perspektivere denne bl.a. ud fra McLoughlin's (2012) forståelser. Jeg vil videre definere stammen og diskutere denne bl.a. ud fra Alm (1997) og Bie's (2006) forståelse af klonisk- og tonisk stammen samt Guitars (1991) idé om kernestammen og klassisk betingning.

For at forstå **psykologiske elementer i stammen og SSV** inddrages kognitiv adfærdsterapi (KAT), som antager at følelser og adfærd til dels er et produkt af kognitioner (tanker, *constructs*) (Stallard 2006). Derfor fokuseres på kognitioner (Storgård 2008), som ses i sammenhæng med stammen ud fra Van Riper (*non-avoidance therapy*). Jeg vil her også benytte Holmgaards begreb *Viljen til læsning* (Ph.d. opgave 2007), som sætter fokus på *erfaringsperspektivet*.

For at undersøge muligheder og udfordringer til **livsperspektivet** inddrages McLoughlin's (2012) forståelse af *livsduelighed* og betydningen af væsentlige *overgange i tilværelsen*.

Omverdenen, i form af familien, skolen og kammerater, er betydningsfulde faktorer i dag. **Sociale relationer** er faktisk også en væsentlig del i de udfordringer og vanskeligheder, der relaterer sig til stammen og SSV, og derfor vil jeg kort redegøre for deres sammenhæng.

I forbindelse med **den samfundsmæssige ramme vil jeg beskrive** min grundlæggende tænkning, *systemteorien, social- og kognitiv konstruktivistisme* samt enkelte anvendte begreber (Rasmussen 1996, Qvortrup 1996, Fredens 2012). Begreberne videretænkes i forhold til læring, forståelse og viden (Fabech 1999).

Som mulig motiverende faktor, og som indgang til at styrke selvopfattelsen og livskompetencen, undersøges **den multimodale** vinkel i sammenhæng med sprog. Begrebet afdækkes m.h.p. at støtte udviklingen af læseforståelseskompetencen og den ekspressive formidling. Dette underbygges vha. kognitive skemaer og forståelsesrammer, der støtter langtidshukommelsen.

Ud fra min udvalgte teori samt DIM3S modellen **analyseres og diskuteres casens** elementer herefter i forhold til TSSV. Hensigten er at præsentere et helhedssyn på Pers livskompetencer og mulige

Afgangsprojekt i Logopædi

livsperspektiv i overgangen fra 9. klasse til et kommende uddannelsesforløb, samt pege på interventionsmuligheder, der peger i retning af et triveligt og realistisk ungdoms- og voksenliv.

Til sidst samles op på væsentlige fokuspunkter og overvejelser i logopædens arbejde.

Den **mundtlige eksamen** funderes i mit menneske- og videnskabssyn og får ligeledes omdrejningspunkt i DIM3S modellen. Jeg vil herudfra præsentere en handlingsplan for min caseperson. Jeg vil runde af med at give mit bud på logopædens fornemmeste opgaver.

Case:

Per går i 9. klasse. Han er interesseret i matematik og teknik og drømmer om HTX eller efterskole. I fritiden spiller han bas og synger i et band. Per er den ældste af 3 brødre på hhv. 6, 12 og 15 år, og han er den eneste i familien, der stammer. Han har været tilknyttet PPR gennem hele skoleforløbet. Pga. sin til tider svære stamme har Per modtaget talepædagogisk bistand i en stammegruppe med jævnaldrende i sammenlagt 3 år. Her lærte han teknikker og strategier, hvorved hans stammen er aftaget. Det sidste stammegruppeforløb blev sluttet december 2011.

I overgangen fra 9. klasse interviewes Per med guiden fra BRIEF. I interviewforløbet har Per en god øjenkontakt, og hans ansigtsudtryk er neutralt, uden udtryk og glæde. I skolen er han, oplyser han, glad for matematik, men han synes, at sprogfagene er svære. Han synes, det er svært at deltage, når eleverne diskuterer på klassen.

Per synes, det går godt med at håndtere stammen. Han bruger de teknikker, han lærte i stammegruppen. Han taler rigtig meget, bruger *DAF* (delayed auditory feedback) og *trækker i stavelsen*. Han ved, det er en god ide at læse lektierne højt samt øve genfortælling; det vil kunne give ham en bedre indlæring til næste dag, men han får det ikke gjort. Per savner sin stammegruppe og frustreres over ikke at få brugt teknikkerne tilstrækkeligt i undervisningen. Per ved godt, at man ikke kan fjerne stammen. Både forældrene og Per synes, det er lidt irriterende, når han stammer.

Vi prøver DAF af ved oplæsning af en tekst om HTX: Al Pers energi går til at læse op, han får ikke væsentlig information med fra indholdet, husker kun sporadiske detaljer og gætter indimellem. Til tider høres vanskeligheder med ordmobilisering samt sprogforståelsen, og han virker uflexibel i tænkning og hukommelse.

Afgangsprojekt i Logopædi

L: Logopæd P: Per

L: "Hvor/hvornår/hvorhenne oplever du at det bliver svært for dig?"

P: "Det gør det når jeg stammer, det sker alle steder især i skolen og derhjemme"

L: "Hvad mærker du i kroppen?"

P: "Jeg har ondt i maven hver dag, der er måske et par timer, hvor jeg ikke mærker det"

L: "Hvad drømmer du om?"

P: "... at stammen gik væk, men det kan den jo ikke"

Lærerne fortæller at taleproblemerne gennem tiden har udviklet sig til taleangst, især i forbindelse med mobning i klassen. Per er blevet bedre til at takle dette og har fået mod på at tale mere. Læreren mener, det er urealistisk at gå på HTX. Forældrene mener, Per skal i gang med at læse til ingeniør, og de synes ikke, der er grund til at bruge tid (og penge) på at komme på efterskole.

Objektivt ses en glædesløs ung dreng med lavt selvværd og selvtillid, en dreng som bliver usikker i nye sociale situationer. Han har urealistiske ønsker og forventninger til fremtiden mht. skole og uddannelse. Han ser ikke realiteterne i øjnene: Han lever dårligt med at være en person, der stammer og har SSV. Per anvender givtige teknikker til at håndtere stammen, men kun i begrænset omfang.

Teori: Biologiske/organiske elementer i stammen og SSV

Sprog

Den verbale og skriftsproglige kommunikation er afgørende for at kunne skabe relationer, gennemføre en uddannelse og varetage et arbejde. Ud fra min helhedstænkning ses sproget i et dialogisk perspektiv. Det består af 5 dele: Fonologi, syntaks, morfologi, semantik og pragmatik, som spiller sammen i udvikling af sproget. Sproget nuanceres af rytme og sprogmelodi, gestik, mimik, følelser og handlinger. Systemerne i sproget finder på den måde sammen i det sproglige udtryk, som gør os klogere på livet og verden, samtidig med at vi lærer os selv at kende gennem dialogen med andre (Fredens, 2012:31).

I systemisk forstand ses hjernen og sproget som systemer. Sætter man fokus på den sproglige udvikling, kan man beskrive hjernen og den mentale udvikling i en social kontekst. Læsning kan for-

Afgangsprojekt i Logopædi

klares som et *emergent* fænomen, hvor flere elementer spiller sammen på en særlig måde, hvorved der opstår noget kvalitativt nyt (Ibid. 2012:34-35). Sproget er altså i bevægelse i vore tanker, og gennem dialogen bevæger det på samme tid os selv og andre. Dette synspunkt understreger væsentligheden i at spille på mange tangenter i arbejdet med sprogudvikling og i arbejdet med TSSV.

Dysleksi: Læse-stavevanskeligheder / vanskeligheder med at bearbejde information?

Traditionelt ses dysleksi som læse- og stavevanskeligheder, men David McLoughlin (2012:1) siger:

”Udviklingen indenfor hjerneforskning og kognitiv psykologi har imidlertid påvist, at dysleksi udspringer af problemer med at bearbejde information. Det er det, der nedarves og varer livet igennem.....”. Han ser dysleksi som én blandt flere specifikke indlæringsvanskeligheder, der kan overlape indbyrdes, hvor det *specifikke* går på neurologiske og kognitive processer, ikke på personens funktionelle skriftsproglige- og matematikfærdigheder (*literacy og numeracy*), som blot kan skyldes faktorer som mangelfuld undervisning.

Denne forståelse er en del af det moderne paradigme i en neuropsykologisk, social- og kognitiv konstruktivistisk forståelse, som hviler på et differentieret syn på menneskets kompleksitet og forudsætninger for udvikling. Herfra lyder en generel kritik af blot at se f.eks. dysleksi som en konstruktion bestående af isolerede elementer - med fokus på symptomer og ikke årsager. Dette ses hos f.eks. Høien (2007:35), som har en sprogspecifik definition: ”Dysleksi er en forstyrrelse i afkodning af skriftsproget, forårsaget af et svigt i det fonologiske system”.

Helland (2012:118) har en bredere forståelse: Hun ser dysleksi som en medfødt disposition, som gør læsning og skrivning vanskeligt. Hun definerer den ud fra biologiske, kognitive symptomatiske kendetegn og ser dem i samspil med miljøet.

Jeg vurderer, det er væsentlig at dekonstruere forståelsen af SSV i relation til dysleksi - og i stedet for at opfatte SSV som værende isolerede elementer - se dem ud fra et helhedsperspektiv med *det hele menneske* og dets omverden som omdrejningspunkt, i et livsperspektiv. Et godt redskab i denne forbindelse er den bio-psyko-sociale model, som er bredt anerkendt. Jeg er bl.a. inspireret af (bilag2 model1) Engel & Romano (jfr. Wandell, A 2006). Modellen indgår bl.a. i ICF, som kan betragtes som en del af det moderne sundhedsparadigme. I projektet har jeg anvendt og udviklet modellen til DIMS og DIM3S (bilag 2 model 3,4).

Afgangsprojekt i Logopædi

Hukommelse og eksekutive funktioner

For at forstå vanskeligheder med at bearbejde information vil jeg nu inddrage teori om hukommelse og eksekutive funktioner.

Hjernen er *et arbejdende værksted*, hvor 4 former for hukommelse har hver deres funktion. Vores sanser som lyd, lys, smag, lugt perciperes og lagres i den *sensoriske hukommelse*. *Arbejdshukommelsen* er krumtappen i læring og er den svag, kan der opstå indlæringsvanskeligheder (Fredens, 2012:237). *Korttidshukommelsen*, som kan ses som forbundet med arbejdshukommelsen, kan fastholde en lille mængde information i kort tid hvorefter opmærksomheden og de eksekutive funktioner (i laterale præfrontale cortex) overtager tankeelementet og begynder at arbejde med det. Tankeelementet glider altså over i arbejdshukommelsen, hvor den fastholdes og bearbejdes i samarbejde med i *langtidshukommelsen* (Ibid., 2012:232).

I processen hvor arbejdshukommelsen får lagt informationen over i langtidshukommelsen, skal den kodes. I kodningen kategoriseres og konsolideres informationen, dvs. man styrker og sikrer viden, ligesom den sættes i en tidsmæssig rækkefølge inden den lagres i en bestemt orden. *Tidsopfattelsen* er altså vigtig, og har man problemer her, kan det vise sig som vanskeligheder med at lagre og koble ny viden til langtidshukommelsen (Ibid., 2012:240-41).

De eksekutive funktioner er de kognitive funktioner, de handler om bevidst styring af tanker, og om kontrol af emotioner og handlinger. De bruges f.eks. ved planlægning, problemløsning, fejlfinding, arbejdshukommelse, korrektion og emotionel styring af opmærksomheden (Ibid., 2012:133).

De forskellige hukommelsesfunktioner er væsentlige at forstå, da dysleksi handler om at bearbejde information; det er en kompliceret proces, hvor vanskelighederne kan opstå forskellige steder. I afkodningen af skriftsprog ses problemer i *den fonologiske sløjfe* som en central funktion i dysleksi (McLoughlin, 2012:4). Bearbejdningen er en omfattende kognitiv proces, hvor man skal tænke, huske, løse problemer, planlægge og udføre handling. Suppleres dette med stammen, kompliceres udfordringen yderligere af at opmærksomheden får fokus på *at magte talen*.

Stammen

I lighed med SSV er der en tendens til at se stammen som et isoleret element.

Per Alm mener, at stammen primært skyldes biologiske årsager, og han betragter psykologiske problemer såsom taleangst som en følge af stammen og ikke som en årsag. Han indleder sin af-

Afgangsprojekt i Logopædi

handling med: "Alla faktorer, som påvirker stammen, har sin effekt gennem påvirkninger på hjernens funktioner" (Alm, 2005). Et neurologisk problem, hvor hjernens kontrol med talen forstyrres af anden hjerneaktivitet, han ser det som et ændret signal-støj forhold (Alm, 1997:100). Han vurderer, at forstyrrelsen, som er koblet til det præmotoriske system i hjernen, har indflydelse på den automatiske produktion, som foregår i en talesekvens, som går fra impressiv tænkning til ekspresiv tale.

Lægerne Bie & Østergaard (2006) mener, at en person der stammer "laryngalt kan være ude af stand til at påbegynde eller vedholde talen" og karakteriserer stammen som gentagelser og forlængelser af lyd og ord samt pauseren i talen. De opdeler stammen i en "*klonisk stammen* med gentagelser af stavelser og lyde, især initiallyde" og en "*tonisk stammen*, der er krampagtig fastlåst stammen, som ofte opstår som følge af, at personen forsøger at undertrykke sin kloniske stammen" (Ibid., 2006:3109).

For at underbygge psykologiske faktorer i forbindelse med stammen inddrager jeg Berry Guitar (1991:86-94). Han mener at den første stammen - *kernestammen* - forårsages af fysiologiske faktorer, og derefter styres stammen af en *klassisk betingning* og udvikler sig i omfang fordi barnet bliver afbrudt i talen/stammen og oplever situationer, der er forbundet med tidspres og stress. Stammen bliver derved en *betinget refleks*, som udløses af tidligere oplevelser. En ond cirkel, som øger muskelspændingerne, hvilket får strubehovedet til at *lukke for hårdt*, ligeledes øges hastigheden på gentagelserne. Guitar betragter denne klassiske betingede indlæring som en oplagring af associationer i hukommelsen.

Efter hermed at have belyst nogle væsentlige sammenhænge på det biologiske/organiske plan vil jeg i det følgende afsnit undersøge, hvilke psykologiske udfordringer en person med stammen og SSV står med.

Teori: Psykologiske elementer i stammen og SSV

Kognition/adfærd og TSSV

For at begå sig i dag er tale og skriftsprog nødvendige kompetencer. De formidler viden, kommunikation og relationer med omverden. Derfor er personer i TSSV *dobbelt ramt*, idet de både udfor-

Afgangsprojekt i Logopædi

dres på den verbale - og den nonverbale kommunikation. Dette medfører afledte problemer, såsom taleangst, lav selvtillid og usikkerhed i sociale situationer (Alm, 1997:18). Som McLoughlin supplerer (2012:2) kan konsekvenserne af dysleksi for nogen forstærkes i forbindelse med læring og arbejde, således at det største problem er, at de *ikke kan glemme negative oplevelser*, og ikke - som man skulle tro - problemer med at huske ny information. Han tilføjer, at de følelsesmæssige reaktioner, som opstår i forbindelse med de negative oplevelser, kan forværre vanskelighederne med at bearbejde information og således hæmme præstationerne.

For at forstå de følelser, den adfærd og de kognitive kræfter der er på spil, vil jeg inddrage den kognitive adfærdsterapi (KAT). KAT byder ind med en relevant forståelsesmodel og effektive interventionsmåder i behandlingen af unge med psykiske problemer. Det væsentlige er, at kognitive og adfærdsmæssige interventioner kan vise sig som ændringer i den unges følelser, adfærd og tænkemåde. KAT sætter fokus på forholdet mellem (Stallard, 2006:15-16):

- Kognitioner (hvad vi tænker)
- Følelser (hvordan vi føler)
- Adfærd (hvad vi gør)

En person i TSSV vil i mange forskellige situationer i løbet af en dag blive udfordret på vanskelighederne. De vil aldrig vide på forhånd, hvornår udfordringen melder sig, hvilket kan give grobund for afmagtsfølelser, nederlag og dysfunktionelle tanker. Deres negative erfaringer med TSSV vil afspejle sig og nedfældes i deres *grundtanker*, og når disse *trigges*, vil de blive bestemmende for, hvordan personen opfatter sig selv i forhold til dennes omverden. De ophobede negative forventninger og forudsigelser vil udløse *automatiske tanker* (tanker her og nu) og medføre reaktioner udløst af en række *kognitive forvrængninger*. Dette er en selvforstærkende proces, som kan være med til at hæmme en aktiv og lystbetonet deltagelse i undervisningen eller i kommunikationen i sociale sammenhænge. Et væsentligt omdrejningspunkt vil derfor være at skabe indsigt og forståelse for tankernes væsen og de mestringsstrategier, der anvendes, dels for at bryde med negative kognitioner, dels for at bane vejen for nye mestringsstrategier.

Erfaringsperspektiv på SSV

Iflg. Aase Holmgaards afhandling (2007), hvori hun ser læsevanskeligheder i et erfaringsperspektiv, ses en forskel mellem den eksterne beskrivelse fra skole- og samfundskontekster og den individu-

Afgangsprojekt i Logopædi

elle erfaring fra børn og unge. I den eksterne optik og forståelse bliver børn og unge *set på* som personer med handicaps. Først ser man de egentlige problemer med "interaktion med tekst", og dernæst ser man de psykiske konsekvenser. Børn og unge i læsevanskeligheder spejler sig typisk i kammeraternes og søskendes læsefærdigheder, og de ser derfor ikke deres egne vanskeligheder, men de ser *med* deres læsevanskeligheder (Ibid., 2007:10). Læsevanskelighederne ses som et *af-sæt* og ikke som en *konsekvens*; for dem er det et livsvilkår - i deres optik. Et andet tegn Holmgaard (2007:9) ser hos de unge, er at *viljen har betydning*, når de skal overskride deres vanskeligheder. Dette sker kun, når de selv vil, og på den måde får viljen betydning for deres selvdannelsesproces.

Som McLoughlin skriver (2012:5), så har mange fået en diagnose/etikette uden at få indsigt og forståelse for udfordringen, hvilket han mener ellers er afgørende for succes senere i livet.

Indre og ydre stammen

Med baggrund i denne kognitive- og adfærdsmæssige forståelse, mener jeg, at årsagen til TSSV *primært* er en organisk/neurologisk *vanskelighed*, men at de *sekundært* har en overbygning af psykologisk art, der har en om sig gribende betydning for personen. I sammenhæng med stammen er Van Ripers *ikke-undgåelsesbehandling* (eng: *Non-avoidance therapy*) interessant, idet grundprincipperne er at formindske taleangst og undgåelsesadfærd samt at modificere stammen. Hans mål er altså ikke at undgå stammen, men at gøre den flydende. Det har vist sig, at en stor del af den hørbare stammen som regel bliver tilbage efter en ikke-undgåelses-behandling, men til gengæld kommer den flydende stammen tæt på *flydende tale*. Per har her gode erfaringer med at bruge DAF og *trække i stavelsen*. Erfaringer påpeger, at det er en god idé at arbejde både med den skjulte/indre- og den ydre stammen. Dvs. med såvel den biologiske/organiske stammen og de psykologiske faktorer. Non-avoidance anvendes i ofte Danmark i dag. Et godt hjælpemiddel er DAF.

Sammenfattende ses, at Per er i TSSV. Hans grundlæggende problemer stammen og SSV er neurologisk betinget. En følge af disse udfordringer er af psykologisk art, hvor negative erfaringer gennem livet afspejles i hans grundtanker og automatiske tanker, således at han er en glædesløs ung dreng, der lever med mavepine, taleangst, lavt selvværd og ser sig selv som et problem. Der er tydeligvis behov for at skabe indsigt og forståelse for hans TSSV, samt for at arbejde med hans følelser, adfærd og tænkemåde samt udvikle andre mestringsstrategier.

Afgangsprojekt i Logopædi

I flg. erfaringsperspektivet ser unge deres vanskeligheder som et livsvilkår, og deres egen vilje har betydning når de skal overskride vanskelighederne. Spørgsmålet er så hvilken rolle omverden spiller Dette vil jeg se på i det flg. afsnit.

Teori: Sociale vanskeligheder relateret til stammen og SSV

I et samfund, hvor man skaber sig selv i relation til sin omverden, vil betydningsfulde voksne og børn i form af familie, lærere, kammerater, interessegrupper og institutioner have stor betydning for den personlige dannelse, trivsel, udvikling og muligheder. I enhver form for deltagelse i dagliglivet indgår man i sociale relationer, hvor kommunikation er et væsentligt omdrejningspunkt. Er man i TSSV, vil man altid være udfordret!

Førskolebarnet lever meget i nuet, men i takt med at børn vokser op og begynder i skole, bliver det sociale vigtigt; de udvikler en øget selvbevidsthed og bliver opmærksom på, hvad andre tænker. Omgivelsesfaktorerne bliver således væsentligere. Spørgsmålet er, om deres indflydelse er fremmende eller begrænsende, opleves som anerkendende og validerende eller utålmodige og overtagende for personen i TSSV?

Oplevelser fra sociale sammenhænge i form af omgivelsernes reaktioner og egne handlemønstre får jfr.. KAT indflydelse på éns grundtanker og mestringsstrategier, og de bliver afgørende for graden af sociale vanskeligheder, der udvikles, og for éns trivsel.

Sammenfattende ses, at neurologiske, psykiske og sociale elementer har gensidig betydning for personen, der er i TSSV. Det kan fremme trivslen og håndteringen, både for personen og omgivelserne, at have indsigt og forståelse dels for de neurologiske vanskeligheder i TSS, dels for kognitioner og mestringsstrategier. Resultater af negative oplevelser og tanker og en tilpasset adfærd/*pleasing*, som ses hos Per, bør vendes til konstruktive mestringsstrategier, således at der lukkes op for et livsperspektiv præget af glæde, lyst, positive- og realistiske forventninger samt ansvar for eget liv. Per skal *klædes på* til at handle, både på det neurologiske, psykiske og sociale plan.

Afgangsprojekt i Logopædi

Teori: Den samfundsmæssige ramme

Jeg vil nu kort redegøre for nogle af Niklas Luhmanns tanker om samfundets betydning, betydningen af individets samfundsmæssige rammer.

Det basale i Luhmanns systemteori er hans skelnen mellem *system* og *omverden*. Afgørende er her dens *relationerende analyseform*, hvor han sætter den analyserende genstand i relation til en række faktorer. Dette matcher vores komplicerede og omskiftelige moderne samfund (Fabech 1999 s. 52-63) og ligger til grund for DIM3S. Han bruger begrebet *autopoiesis* til at begrebsliggøre billedet af det moderne menneske, som i dag skaber sig selv og sin verden, hvilket peger på, at vi er optaget af vores *selvbegrundelsesfortælling* (Qvortrup 1996 s. 81). Den narrative struktur - fortællingen - er således en måde, vi konstruerer vores virkelighed på, og vi skriver således videre på vores selvbiografi ud fra den situation, vi befinder os i lige nu. På den måde har vores identitet sine rødder i fortællingen, som således er et stærkt værktøj til både at bygge hukommelse og identitet op på (Fredens 2012 s. 251).

Læring, viden og kommunikation i systemisk forståelse

Da det er et vilkår at *vi skaber os selv*, får dette også betydning for læringsbegrebet. *Læring* må ses som en intern kompleksitetsopbygning. Læring bliver til *selvlæring*, hvilket vil sige at eleven gennem selvreference aktivt konstruerer sin egen viden. Videnstilegnelse/kompleksitetsopbygning sker f.eks., når eleven får *viden* og information ved at læse, høre et oplæg eller iagttage en metode. Derefter skal eleven selv og klassen diskutere og reflektere, således at de i en selvreferentiel proces tænker i det psykiske system og kommunikerer i det sociale system og derved skaber forståelse.

Læring kan også ses som produktion, fordi eleven ved at reproducere noget for sig selv videreudvikler sine begreber. På den måde bliver læring en kombination af fremmedreference og selvreference, hvorved eleven frembringer en forskel. Læring som undervisningsaktivitet fordrer tænkning i det psykiske system og kommunikation i det sociale system. På den måde bliver *kommunikation* en nødvendig kompetence. Kommunikation er et spørgsmål om at træffe valg; den er dels selektion, dels selvreferentiel, og den medfører reduktion i kompleksiteten.

Viden er for eleverne i det reflektive moderne ikke blot indsigt og kendskab til noget - det vil også være færdigheder og kundskaber, reflekteret i henholdsvis det psykiske og sociale system, som

Afgangsprojekt i Logopædi

igennem iagttagelse, sansning og reproduktion er blevet et erfaret begreb for eleven. Forståelse og læring må grundlæggende ses som en individuel selvreferentiel proces; selve læringen er altså elevens arbejde, og læreren kan blot stimulere, provokere og forstyrre (Fabech 1999 s. 52- 63).

Disse vilkår for selvdannelse, læring, forståelse og viden er væsentlige at have in mente, når man som logopæd skal forstå de udfordringer i form af kognitioner, kommunikation og mulige hukommelsesvanskeligheder, en person i TSSV lever med. Det er derfor vigtigt at tage hånd om både personen i TSSV samt om omverdenen.

Teori: Den multimodale vinkel på TSSV

Den neuropædagogiske vinkel på sprogforstyrrelser påpeger, at en givtig og meningsfuld indsats ikke blot skal have fokus på specifik træning af sproglyde, men på træning af kommunikation. Det er vigtigt at kunne gøre sig forståelig, at skabe sociale relationer og herunder sproglig aktivitet. De sproglige kompetencer udvikler sig nemlig ved aktiv deltagelse og integration i samfundet (Frendens, 2012:304).

Den *multimodale* vinkel byder på mange muligheder. Den handler i bund og grund om, hvordan forskellige formidlingsmåder supplerer eller understøtter hinanden. Det kan være tekst, billeder, film, grafer, bokse og forskellige medier. Den multimodale forarbejdning beriger læreprocessen ved at fordele viden over *større kognitive flader*, som gør den lettere at genkalde i hukommelsen. Ved f.eks. at bruge tekst og billeder sammen opstår der to måder at bearbejde informationen på: den digitale/den kodede tekst/i venstre hjernehalvdel, og den analog/ billeder/ i højre hjernehalvdel (Ibid., 2012:241).

I undervisningen vil mange måder at formidle ny viden på have en støttende funktion for personer i SSV; det vil bane vejen for opmærksomhed på indholdet og fremme forståelsen, og der vil dermed være større mulighed for, at det giver mening og konsolideres og lagres i langtidshukommelsen.

Der findes mange vigtige *multimodale digitale medier*, programmer og støttesystemer, som kan inddrages som undervisningsmiddel og formidlingsform i en fremlæggelse. Disse kompenserende strategier/ der understøtter samt de substituerende strategier/de erstatter utilstrækkelige ressourcer, kan minimere funktionsnedsættelsen. Sådanne IT redskaber, bør være en naturlig del af

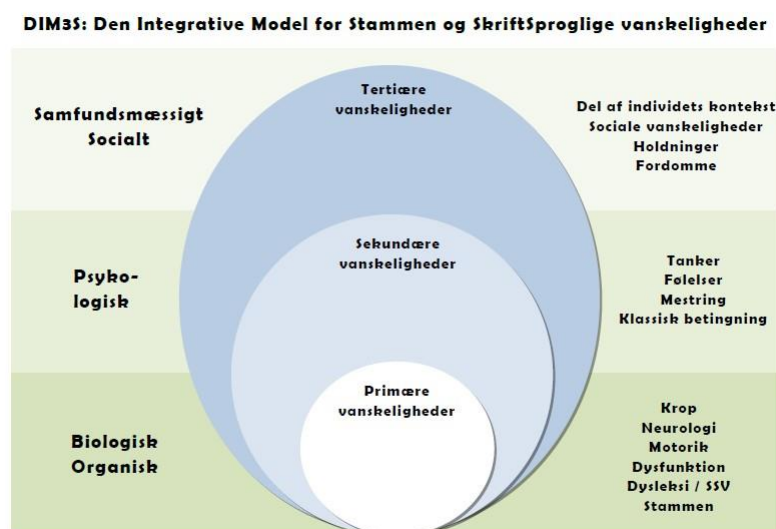
Afgangsprojekt i Logopædi

hverdagen, således at personer i TSSV ikke skal hænge fast i afkodninger men støttes i *funktionel læsning* (Læsning= Afkodning x Forståelse) og funktionel IT skrivning (Skrivning= "Kodning" x Budskab) (Kristensen, 2013:slide 6,7).

Multimodal kommunikation og formidling matcher virkeligheden, trenden i medierne og er en anerkendt og spændende form i dagens Danmark, der er ligeledes konstruktiv og ressourcefokuseret for personer i TSSV.

Teori: Den Integrative Model for Stammen og Skriftsproglige vanskeligheder (DIM3S)

Grundlæggende tager DIM3S udgangspunkt i den bio-psyko-sociale model (Wandell 2006, bilag 2 model 1), som jeg udviklede til DIMS i modulet Talevanskeligheder(bilag2 model 3). DIM3S er multifaktoriel, sætter person og omverden i relation til hinanden og favner både enkelte delelementer og metaniveau. Cirklerne hænger uløseligt sammen, er indlejrede i hinanden. Dette matcher forståelsen af at se *det hele menneske* i en logopædisk behandling, hvor TSSV også hænger uløseligt sammen over flere niveauer. Ved at analysere en case i et bio-psyko-socialt perspektiv, som DIM3S lægger op til, ser jeg gode muligheder for at anlægge et kognitivt, ressourcefokuseret og anerkendende perspektiv på det logopædiske arbejde. DIM3S er efter min vurdering også anvendelig i et tværfagligt samarbejde om en given sag.

Afgangsprojekt i Logopædi

Analyse og diskussion:

Metode:

Ud fra ovenstående integrative perspektiv på TSSV, anskueliggjort i DIM3S, analyseres og diskuteres problemfeltet ud fra den udvalgte teori. **Pers bio-psyko-sociale vanskeligheder** gennemarbejdes i forhold til hans stammen og SSV. Til nærmere udredning anvendes *Skema S- 2000* samt *ICF-CY skemaet til vurdering af stammen hos skolebørn*. Testbatteriet til SSV, samt Beck Youth Spørgeskema til uddybning af Pers følelsesmæssige vanskeligheder og selvbillede. Til sidst ses stammen og SSV relateret til dysleksi i sammenhæng. Jeg vil løbende referere de enkelte test/skemaers resultater og herefter diskutere disses betydning. Hensigten er at formidle et helhedssyn på Pers livskompetencer og mulige livsperspektiv, således at der kan peges **på interventionsmuligheder**, der sigter mod et ungdoms- og voksenliv med god trivsel.

Efterfølgende sættes fokus på **logopædens rolle og kompetencer**, hvor der peges på mulige **redskaber** og **tilgange**, som tager hånd om *det hele menneske* på en kognitiv, ressourcefokuseret og anerkendende måde.

Analyse af casen Per ud fra DIM3S:

Biologiske/neurologiske vanskeligheder

Stammen:

I analysen med S2000 sættes fokus på et helhedssyn på stammen: Pers adfærd (stammen, stammeadfærd, kommunikation) samt symptomer (følelser og reaktioner i forhold til stammen). Skemaet ICF-CY skalerer aspekterne på en skala fra 1-7 (fra let til svær).

Samlet bedømmelse af stammen fra ICF-CY (bilag 3a):

- *Funktionsevne*: Stammen 3 /stammeadfærd 5
- *Kontekstuelle faktorer*: Bedømmelse fra omgivelserne 2/ psykosocial belastning 6

Der iagttages flg.:

Afgangsprojekt i Logopædi

Den hørbare stammen:

- Brud i den almindelige tale i gentagelse af lyd *ka, ka, ka, kage* /initialt
- Forlængelse/træk i stavelsen i: *s_ _ommer* bruger Per for at takle stammen
- Blokeringer der indebærer, at stemmebånd, tunge eller læber spændes for hårdt og derved lukker helt eller delvist af for passage af luft
- Omformulerer eller opgiver at sige noget

Den synlige stammen:

- Medbevægelser i form af trækninger i læberne
- Bryner lidt
- Kontrollerer lydløs *glottis* (*a,a,a* lyd i halsen) ved at vibrere med næseborene, således at han afleder/kontrollerer stammen, der er på vej (mestring)
- Gaber med lukket mund (mestring af stammen)
- Til tider højcostal vejrtrækning; Per bruger ikke bevidst abdominal støtte, men kan godt

Per har altid stammet. I stammegruppen har han lært gode teknikker til at håndtere stammen med, og han synes, det går godt. Per er især glad for *DAF*, som bærer en stor del af fortjenesten for, at det er lykkedes for Per at få hold på sin stammen. Desuden gør han brug af træk i stavelsen, samt abdominal støtte. Det har betydet, at Per har formået at *modificere stammen*, således at den er mere flydende. Der ses primært en klonisk stammen med gentagelser af initiallyde, mens den fastlåste toniske stammen stort set er elimineret vha. teknikkerne. Gennem disse *ikke-undgåelsesmetoder* og *DAF* har Per fået mod på at tale mere, hvilket igen styrker verbalsproget og læringen, som fordrer kommunikation i det sociale system.

På trods af det gode udbytte bruger Per ikke *DAF* konsekvent i skolen og derhjemme. Han synes, det ser dumt ud, hvilket kan skyldes en manglende accept og anerkendelse af vanskelighederne. Dette underbygges af en alvorlig beskrivelse af, at stammen giver ham mavepine det meste af tiden. Per kan håndtere den ydre stammen, men han mangler kognitiv accept af denne for at anvende teknikker i et mere givtigt omfang. Opnår han denne accept, og anerkender han værdien af håndteringen og redskaberne, vil han kunne tage ansvar for at optimere læringen i skolen og mestringen af sin stammen generelt.

Afgangsprojekt i Logopædi

SSV

Per er udfordret både i verbalt og skriftsprogligt. I forbindelse med oplæsning af tekst om HTX går det fint med oplæsning vha. DAF, men det er tydeligt, at Per har vanskeligheder med at huske, samt at han har udfordringer omkr. sprogforståelsen. Han virker ufleksibel i tænkning og hukommelse. Per testes derfor med Testbatteriet (Dalgaard, 2004); samlet opgørelse og opsamling heraf ses i bilag3 a.

Sammenfattende ses *specifikke vanskeligheder*. Årsagerne er af neurologisk og kognitiv art, og symptomerne er stammen og SSV. Per har problemer med *opmærksomheden* og de *eksekutive funktioner*, hvilket hæmmer bearbejdning af information i *arbejdshukommelsen*. Han tænker konkret og magter kun at håndtere en begrænset mængde sproglig information ad gangen. Opmærksomheden påvirkes ligeledes af hans stammen, som giver afbrydelser i tid, hvilket igen hæmmer kobling og lagring af ny viden.

Det samlede resultat af kortlægningen af symptomerne viser, at Per generelt ligger under middel i den skriftsproglige vurdering. Af symptomer ses i de *sproglige prøver* vanskeligheder med ordmobilisering samt med syntaks i form af at producere og fuldende sætninger.

Det ser ud til, at stammen og SSV/dysleksi påvirker hinanden:

Pers *fonologiske opmærksomhed* hæmmes i forbindelse med stammen. Godt nok bruger Per DAF, men dette kan også give en vis støjefekt fra omgivelserne. Ligeledes kan en latent stammen udfordre læsehastigheden og forståelsen, som ind imellem ses mestret ved gæt.

I *ordgenkendelsen* ses en semantisk strategi. Det kan være pga. stammen, som kan give afbræk i *læsningen*. Per benytter sig her af at genkende/gætte ord ud fra konteksten. Per bliver ofte *hængende i formen* og mister derved indhold. Da læsning består af (L=A+F) betyder det, at Per i begrænset omfang opnår *forståelse* af teksten og i skrivning (S=K+B) udfordres på at få budskabet bredt ud.

Samlet set er det forståeligt, at Per udfordres af stammen og er i SSV. Hans sprogforståelse har i hele hans skoletid været hæmmet af stammen og den usikkerhed og angst, dette har medført. Det har for Per betydet en forsinket skriftsproglig udvikling, begrænset ordforrådet, kendskabet til verden og opfattelsen af ord- og sætningsopbygning. Stammen har gjort ham til en passiv læser med mange gæt og omskrivninger. Når man læser, er det vigtigt at forstå tekstens indhold, således

Afgangsprojekt i Logopædi

at man kan genskabe et forestillingsindhold, reflektere og bearbejde dette i arbejdshukommelsen - samt koble og lagre dette som ny viden. Da Per har vanskeligheder i de eksekutive funktioner, med bevidst styring af tanker og kontrol af følelserne/angst for stammen, hæmmes han i bearbejdningsprocessen, hvilket får betydning for læringen i skolens fag. Han forsøger at mestre dette ved en selvbeskyttende adfærd, hvor han vælger at fremtræde som en stille, neutral ung dreng, der tilpasser sig i skolen og derhjemme.

I SSV har Per brug for indsigt og forståelse for sine vanskeligheder, således at han er forberedt på udfordringerne. Der skal sættes ind med kompenserende kommunikationsteknologi, samt implementeres *stilladser* i form af metoder til at arbejde med indhold i tekster, således af Per kan nå frem til at fokusere på forståelse, kommunikation, viden og læring i fagene. Der skal ligeledes sættes specifikt ind over for hans vanskeligheder indenfor sproglig- og fonologisk opmærksomhed.

Psykologiske vanskeligheder:

Per screenes med Beck Youth spørgeskemaet (BYI-II; 2012) til vurdering af hans mulige psykiske problemer. Alle 5 deltests indeholder udsagn om tanker, følelser eller adfærd, der associeres med emotionel og social funktionsnedsættelse. Testene omhandler henholdsvis: Selvopfattelse, angst, depression, vrede og normbrydende adfærd. Screeningen er kortfattet, let at administrere, og testens items er formuleret på 2. klasses niveau. Råscores (RS) omregnes til T-scores (TS), som altid har et gennemsnit på 50 og en standardafvigelse på 10.

Screeningen viser, at det kliniske niveau for Per's *selvbillede* (RS/TS) (29/34) er langt under gennemsnittet. Per placeres på et noget forhøjet niveau for *angst* (23/67), et let forhøjet niveau for *vrede* (14/60) og *depressiv tankegang* (12/62). Ift. *normbrydende adfærd* (4/46), placeres han lidt under gennemsnittet (bilag 3c).

Sammenfattende viser Pers besvarelse af BYI-II særlige problemer på områderne *selvbillede* og *angst*. I besvarelserne for hans selvopfattelse bliver det klart, at Per har en selvudslettende adfærd, hvor han gør andre tilpas, hvilket han opfatter som en kompetence. Tiltroen til egen formåen er begrænset, hvilket giver mig en fornemmelse af, at han tilpasser sig for at *overleve* vilkårene.

Afgangsprojekt i Logopædi

Per er *angst* for at lave fejl, hvilket kan skyldes de gentagne udfordringer, han får dagligt, når stammen melder sig. Per's *vrede* går på, at andre er uretfærdige, prøver at nedgøre ham, mobber eller er imod ham. Dette er i tråd med hans let *depressive tankegang*, som antyder hans negative selvbillede. Han oplever sig ikke elsket, er ensom, kommer let til at tænke, han er dum, og har svært ved at gøre ting. Han føler sig som et dårligt menneske, hvilket underbygges af hans somatiske symptom med ondt i maven. Dette stemmer overens med BRIEF interviewet, hvor det antydes at forældrene er irriterede over Pers stammen; dette kan altså forstås som værende en vedligeholdende faktor for mavepinen.

De sproglige vanskeligheder har påvirket Per gennem opvæksten. Han er præget af forældrenes og især farens irritation over stammen, og han lever i en evig angst for, hvad der måtte komme. Per har valgt en undgåelsesfokuseret mestring; han fremtræder som et artigt og stille væsen præget af *pleasing* for ikke at udsætte sig selv for belastning. I skolen oplever Per sig presset dels på *tid*, dels af at være *på*, så kammeraterne hører ham stamme. Han har gode mestringsstrategier i form af teknikker, men han har også en tilbageholdenhed, som fratager ham nogle af mulighederne for aktiv deltagelse og kommunikation i klassen/ det sociale system, hvilket ellers ville kunne fremme hans refleksion og læring.

Pers nederlag, afmagtsfølelse og dysfunktionelle tanker i form af lavt selvværd, angst og vrede præger hans automatiske tanker (*her og nu*), som fratager ham troen på, at han har noget væsentligt at sige, at omverdenen gerne vil høre og se ham. Denne *emotionsfokuserede mestring* og *kognitive forvrængning*, hvor han bruger selvudslettende adfærd som en leveregel / mestringsstrategi, bringer ham ikke fremad i livet.

Det er nærliggende at tro, at Per og forældrene ikke ser Per som en person i TSSV. Tværtimod ser de Per + stammen som et problem. Per har efter mange år med stammen og SSV, præget af manglende anerkendelse af disse, formentlig udviklet en del negative grundtanker.

Per spiller bas i et band, hvor han også er sanger. På dette felt kan han åbenbart begå sig, også via tale og sang, hvilket er en vigtig pointe at medtænke i interventionen.

Omverden er tydeligvis medansvarlig for Pers tænkning og mestring af TSSV, og dette bør derfor medtænkes ved tilrettelæggelse af interventionerne.

Afgangsprojekt i Logopædi

Sociale vanskeligheder:

System-Omverden:

DIM3S udmærker sig som model bl.a. ved, at den kan bruges til at tage *alles perspektiv* - også *system og omverdenens*. Det bliver her tydeligt, hvilken indflydelse denne har.

- *Per som system* har talevanskeligheder, psykiske udfordringer og en omverden - i form af familien, skolen og samfundets rammer - som er medvirkende til at bestemme hans fremtid.
- Forældrene er væsentlige og medbestemmende i tænkningen om, og håndteringen af Pers TSSV, og for Pers livsperspektiv.
- Skolen/logopæden er vigtige i udredningen og interventionen i.f.t. Pers TSSV
- Samfundets rammer og tilbud har indflydelse på Pers konkrete muligheder i valg af uddannelse og støtteforanstaltninger.

Omverden er en medspiller i Pers TSSV. Væsentlige personer i Pers omverden er forældrene, som har stor indflydelse på Pers tænkning om stammen og SSV. Deres holdninger og adfærd afspejler en manglende forståelse, accept og anerkendelse af især stammen, som opleves irriterende og noget man *tager sig sammen* for at håndtere. SSV ses ikke som en vanskelighed, der skal tages vare på; der skal ikke bruges penge på en efterskole for ordblinde, for Per skal bare videre - og han skal læse til ingeniør, da han er god til matematik.

Børn spejler sig typisk i forældre og søskende. Forældrenes manglende accept og anerkendelse påvirker Pers tænkemåde, så det er vanskeligt for ham at få udviklet en *problemfokuseret mestringsstrategi* i.f.t. TSSV. En sådan ville være kendetegnet ved direkte handling, positiv tænkning samt problemløsning, informationssøgning og konfrontation med problemet, hvor formålet er at løse problemer og bearbejde udfordringer og udvide handlemulighederne. En ellers givtig vej frem mod større livskompetencer. Per har arbejdet i dén retning i stammegruppen, men dagligdagen i familien og skolen har været præget af *undgåelsesfokuseret mestringsstrategi* med *pleasing* og *emotionsfokuseret mestringsstrategi*, hvor han har ignoreret mavepine/ indre symptomer på angst, som han har affundet sig med (Storgård, 2008: 80,81).

Afgangsprojekt i Logopædi

Skolen, logopæden og samfundet er rammesættende for en given intervention

(jvf. LBK nr.379) §3:”Børn, der har brug for støtte, og som ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og hold dannelse, skal tilbydes supplerende eller anden faglig støtte..”. §1:”.... Der gives desuden specialpædagogisk bistand til elever, hvis undervisning i den almindelige klasse kun kan gennemføres med støtte i mindst 9 undervisningstimer ugentlig”.

Stammegruppen har været en frugtbar intervention for Per; den har sammenlagt været 3 år, senest i 7. klasse. Det ville have været givtigt for Per at forsætte i stammegruppen med løbende interval, således at han her kunne have fået den nødvendige opbakning og vejledning i teknikker, håndtering af hjælpemidler og ikke mindst forståelse, indsigt og støtte til accept af både TSSV. Dette ville have styrket hans sproglige kompetencer og adgangen til faglig viden.

Logopædens rolle og kompetencer:

Det logopædiske område betragtes formelt som specialundervisning i Danmark, og lovgivningsmæssigt hører det hjemme i Undervisningsministeriet. Logopæden fungerer som rådgiver, vejleder, behandler, underviser og konsulent (Egebjerg & Gram, 2009:14,16). Siden amternes nedlæggelse har systemerne *befundet sig i et vadedsted* uden overordnede retningslinjer for logopædisk praksis. Der hersker metodefrihed, som besluttet lokalt. 2007 udgav Danske Tale- Høre- Synsinstitutioner (DTHS) de første samlinger af evidensbaserede vejledninger for *God praksis* (Egebjerg & Gram, 2010).

Der eksisterer vejledninger for: Logopædisk stammebehandling af børn, unge og voksne samt ”Vejledninger i udredning af specifikke vanskeligheder” af børn (4-6 år)og voksne. Det omfatter ikke skolebørn (Ibid., 2010).

Disse retningslinjer har baggrund i en helhedsvurdering. Ang. stammen kommer vejledningen omkring de bio-psyko-sociale elementer. Retningslinjerne for SSV for førskolebørn og voksne er af sproglig karakter(Ibid., 2010).

Logopæden skal være fagligt uddannet, være opdateret i ny forskning, have praktisk erfaring m.m. samt menneskelige kompetencer som god lytte evne, være fleksibel og have gode samarbejdsevner (Ibid., 2009:17).

Afgangsprojekt i Logopædi

Det er vigtigt at påpege, at der er personer såsom casen Per, der har flere samtidige vanskeligheder. Det vil i en logopædisk behandling være optimalt at tage vare på begge vanskeligheder samtidigt, således at han får optimale udviklingsmuligheder (Egebjerg & Gram, 2010:29).

Iflg. Dansk Videncenter for Stammen (Ibid., 2010:29) er der i logopædisk stammebehandling af børn, unge og voksne formuleret et helhedstænkende grundlag for logopædens arbejde. At der er mange mennesker i TSSV, som dels har vanskeligheder i uddannelses- og arbejdslivet, dels mistriives generelt, skyldes formentlig at denne indsats først er formuleret og besluttet indenfor de senere år. Der er derfor håb forude! Der er nu fokus på tidlig indsats, og en foregribende, forebyggende og indgribende indsats er sat i gang overfor små børns sprog og skriftsprog for at fremme børnenes læsefærdigheder. De vil dermed være *klædt bedre på*, fordi de starter tidligt med en funktionel og multimodal tilgang, hvor de leger sig gennem en udvikling med at tale, skrive og læse.

Sammenfattende er det logopædens rolle/opgave at tage vare på det hele menneske, dvs. favne de bio-psyko-sociale elementer samt favne både system og omverden, altså tage vare på barnet/den unge og inddrage familien, skolen, institutioner og pårørende.

Sammenfatning og konklusion:

Sprog/kommunikation – et logopædisk omdrejningspunkt:

I arbejdet som logopæd er det væsentlig at vide, hvad sproget er for en faktor. Sproget består af et tale og skriftsprog, som nuanceres af rytme, sprogmelodi, gestik, mimik, følelser og handlinger. Sprog og kommunikation er nødvendige kompetencer i det refleksivt moderne samfund, ikke mindst i forbindelse med læring.

Læring som undervisningsaktivitet fordrer tænkning i det psykiske system og kommunikation i det sociale system. Forståelse og læring er således en selvreferentiel proces, som kontrolleres og udvikles i kommunikation med omverdenen. I processen bearbejdes information i en omfattende kognitiv proces, hvor *arbejdshukommelsen* er krumtappen i samarbejde med langtidshukommelsen og de eksekutive funktioner: Der løses problemer, planlægges, udføres handling, tænkes og huskes.

Afgangsprojekt i Logopædi

Det er altså vigtigt at være opmærksom på det metasproglige niveau, således at eleven ikke går glip af konkrete skriftsproglige færdigheder og almene sproglige og kognitive muligheder.

Sprog, kommunikation, forståelse, viden og læring samt de tilhørende kognitive funktioner er væsentlig omdrejningspunkter for logopædens arbejde med personer i TSSV. Logopæden skal have kompetencer til at udrede, rådgive, vejlede, behandle, undervise og intervenere i.f.t. dette.

Den multimodale vinkel giver interessante interventionsmuligheder i TSSV, fordi den multimodale forarbejdning beriger læse- og formidlingsprocessen for personer i TSSV; dette styrker forståelsen og aflaster formidlingen. Multimodale digitale medier har et væsentligt tilbud af kompenserende og substituerende IT redskaber, som burde være en selvfølgelighed i tilbuddet til personer i TSSV.

DIM3S i professionsafprøvning:

I dette projekt er modellen DIM3S valgt som afsæt for opgavens struktur og som analyseredskab for casen i projektet. Modellen er dynamisk og har en integrerende klangbund for sproglig udvikling. Den giver, ud fra systemteoretisk tænkning, mulighed for at se system/omverden i et relationerende, samarbejdende og sammenhængende perspektiv. Vigtigt er at den kommer omkring både de biologiske, de psykologiske og sociale felter, hvilket synes tiltrængt i det danske skolevæsen, hvor vanskeligheder til tider behandles isoleret. Ved at inddrage de 3 felter bio-psyko-social bliver der taget hånd om *det hele menneske*. Når det kommer til sammenfatning, konklusion og intervention, er det vigtigt/afgørende at samle og sammentænke den viden, de 3 felter hver især anskueliggør, da tingene påvirker hinanden og hænger uløseligt sammen.

DIM3S er anvendelig i tværfagligt samarbejde, således at fagpersonerne i fællesskab kan få lagt alle brikkerne til et færdigt puslespil i form af analyse, diskussion og intervention. Først da er der, på rimelig vis, taget hånd om *det hele menneske*. Set fra samfundets side, ser det mere krævende ud mht. tid, men på den lange bane kan meget været sparet ved at inddrage den psykosociale side i interventionen. Personen i vanskeligheder spares for at opleve en mangelfuld indsats, som kan betyde negative oplevelser, -tanker, mistro og i værste fald indvirke på læringen og livsperspektivet. En indsats, der tager vare på *det hele menneske*, giver god mulighed for at være *anerkende, ressourcefokuseret*, tage hånd om den *kognitive* side og give mulighed for en pædagogisk indsats, der giver kompetencer til at se et livsperspektiv og takle et uddannelsesforløb samt et arbejdsliv i trivsel.

Afgangsprojekt i Logopædi

I en samarbejdsrelation vil det være en god ide at supplerer med *SMTTE modellen*, som er en dynamisk model og tænkemåde i forbindelse med evaluering, kvalitet og udvikling.

Sammenfatning af casen Per:

Fortællingen om Per vidner om, at der er plads til forbedring. Stammegruppen har haft stor betydning, og Per var glad for den. Han har formentlig oplevet sig som værende blandt ligestillede, er blevet anerkendt og hjulpet med at takle TSSV. Han har ikke skulle skjule sine vanskeligheder; tværtimod har man her på en sjov og konstruktiv måde tilegnet sig hjælpsomme teknikker og tænkemåder. Det har faktisk resulteret i givtige teknikker og problemløsende og virksomme mestringsstrategier, som har gjort stammen til mere flydende tale, og givet Per mod på mere dialog med omverden. Men manglende støtte fra forældrene, ophør af stammegruppen og en utilstrækkelig differentieret undervisning i skolen har betydet, at Per ikke er blevet anerkendt og hjulpet i sine vanskeligheder. Han har ikke fået et tilstrækkeligt tilbud med udgangspunkt i ZNU. Hans neutrale og *pleasende* facon har betydet, at han i for stor udstrækning har fået lov at klare sig selv og ikke blevet tilbudt tilstrækkelig specialpædagogisk bistand (Jf. LKB nr. 521 §3).

En status på Pers liv med TSSV bærer præg af en traditionel tænkning om dysleksi, hvor man har set på symptomer og ikke på årsager. Stammen har været *bredt mere ud* end SSV i forhold til psykosociale elementer.

Stammen: Per har gode teknikker til at takle stammen med, men viljen og støtten mangler. Han er præget af negative grundtanker og har kognitive forvrængninger; han ser sig selv og stammen som et problem.

SSV: Per er i SSV, og disse hæmmes yderligere af biologiske og psykologiske elementer fra stammen. Per mister styringen af bearbejdningen af læsning og skrivning og *misser* på den måde indhold, forståelse og mening med teksten, hvilket igen går ud over den faglige læring og viden.

Psykologisk: Pers tænkning og mistrivsel samt omverdenens (i form af forældrenes) manglende accept og anerkendelse, samt skolen mangelfulde indsats, fastholder Per i et liv *op ad bakke*. Negative oplevelser hæmmer præstationerne.

De negative, klassisk betingede associationer der er oplagret i hukommelsen omkr. stammen, skal aflæres, og nye problemløsende mestringsstrategier tillæres.

Afgangsprojekt i Logopædi

Der skal arbejdes med hans nuværende mestring via *pleasing*, som skal aflæres. Han skal finde *viljen* til at håndtere TSSV, således at han bliver hjulpet til at overskride vanskelighederne. Hans mestringsstrategier skal synliggøres/italesættes, og trin for trin erstattes af tanker og erfaring med, at *han kan og har viljen* til at fastholde et konstruktivt livsperspektiv.

Per står overfor et skift/ en overgangssituation til nyt uddannelsesforløb. Dette skift vil udfordre hans funktionsniveau og fremhæve vanskelighederne fra skolen. Det optimale ville være et nyt forløb, f.eks. en ordblinddeefterskole, hvor han i en periode ville kunne være blandt ligestillede og få arbejdet målrettet med at afdække og implementere kompenserende og substituerende redskaber og metoder til at afhjælpe udfordringer i TSSV.

Per er glad for musik, og dette kunne derfor være et godt sted at starte en logopædisk indsats. Det er motiverende, socialt og der skal kommunikeres på mange planer.

Ved at spille musik beriges Per med auditive stimuli, og derved fremmes både hans auditive funktion såvel som arbejdshukommelsen, som skal afkode melodien, pauseringen, rytmen osv. Dette er befordrende for hans sproglige hukommelse, fokuseret opmærksomhed og emotionel stabilitet. Der kunne arbejdes med tid, rytme, tekst, indhold, prosodi, mimik m.m. Her vil Per uden tvivl få det sjovt, blive anerkendt og styrke selvtilliden, og trin for trin opleve givtig og fremadrettede mestringsstrategier, som kan have afsmittende virkning i arbejdet med struktureret arbejde med TSSV.

Sammenfattende ses, at sprog er en nødvendig kompetence, som udvikles gennem et komplekst system af læring og sociale relationer. Afkodningen og bearbejdningen af sproget forgår i korttids-, arbejds-, og langtidshukommelsen, og de eksekutive funktioner tager sig af kontrol og styring. Ud fra en neuropsykologisk forståelse handler dysleksi om problemer med at bearbejde information. I projektet anlægges et differentieret syn på personer i TSSV. Derved ses de komplekse vanskeligheder hos Per i et helhedsperspektiv i, hvor han primært har neurologiske vanskeligheder, som handler om at bearbejde og italesætte tanker og information. I sammenhæng hermed ses sekundært hans psykiske vanskeligheder og tertiært sociale udfordringer, som har indflydelse på de SSV og stammen.

Afgangsprojekt i Logopædi

Logopæden rolle og kompetencer:

Jeg har gennem projektet afprøvet min professionstænkning vha. DIM3S og min case "Per". Modellen appellerer i analyseprocessen til fordybelse i de enkelte elementer bio-psyko-social. Det opleves tiltrængt at få testet både det biologiske og psykologiske felt. En effektiv og tilgængelig screening som BYI-II kan gøre en forskel i indsigt af kognitive udfordringer hos casepersonen. Omverden /det sociale felt kan udredes/analyseres ud fra dialog, test og iagttagelser, og væsentligt er det her at få alles perspektiv med: Forældrene/søskende, skolen/læreren/klassen, talepædagogen og de givne rammer/samfundet/kommunen - hvad tænker de, hvordan agerer de, og hvilken indflydelse har dette på casepersonen?

Perspektivet kan også gå den anden vej, logopæden skal være nysgerrig på, om omverden har behov for indsigt, forståelse eller dokumentation. Indsigt fremmer forståelsen, så indsatsen kan være givet godt ud.

Perspektivering:

I mødet med faglitteraturen og i studiet af TSSV er det blevet meget tydeligt for mig, at den videnskabssteoretiske fundering får afgørende betydning for éns logopædiske arbejde. Der analyseres og interverneres idag primært med et fokus på de biologiske, specifikke symptomer i stammen og SSV.

Det moderne paradigme omfattende en neuropsykologisk, social- og kognitiv konstruktivistisk forståelse, giver et mere differentieret syn på menneskets kompleksitet og forudsætninger for læring og udvikling. Det favner og intervernerer i.f.t. *det hele menneske*. Det vil i dag være oplagt at logopædien i højere grad inkluderede hjerneforskningen og den kognitive psykologi, og at logopædien revurderede forståelsen af f.eks. dysleksi - og definerede denne som "problemer med at bearbejde information" frem for primært at fokusere på skriftsproglige vanskeligheder med ordafkodning, læsning og skrivning.

Et væsentligt indsatsområde i logopædien er helhedsperspektivet med omdrejningspunkt i bio-psyko- sociale elementer, samt en redefinition af dysleksi, således at den logopædiske intervention arbejdede på livskompetencer for det hele menneske, og med et livsperspektiv med trivsel for øje. Det vil gavne det enkelte menneske, personens omverden og samfundet, fordi det pejler mod et konstruktivt og givtigt uddannelsesforløb og et aktivt arbejdsliv.

Litteraturliste:

Alm, Per (2005): *On the Causal Mechanisms of Stuttering*. Doktorafhandling, Lund University, Sweden, 2005.

Alm, Per (1997): *Stammen, om årsager og behandling*. Kbh. Gyldendal 1997 (eller www.fsd.dk)

Beck, Aaron m.fl. (2012): *Beck Youth spørgeskema, 2. udg.* (second edition for children and adolescents). Pearson 2012.

Bie, Gram, Østergård, John & Lene Mertz (2006): *Neurologiske aspekter ved stammen*. Artikel i *Videnskab og praksis*, september 2006.

Bjar, Louise & Frylmark (red.)(2011): *Børn læser og skriver – specialpædagogiske perspektiver*. Dafolo 2011.

Brandt, Helle B. (2011): *Solution Focused Brief Therapy. Metoder til arbejdet med skolebørn og unge i stamme- og kommunikationsvanskeligheder*. Oplæg på Nordisk Stammekonference, Bergen 2011.

Dalgaard, Kirsten & Krogshøj, Liselotte & Lund, Yvonne & Otzen, Elsebeth (2004): *Test Batteriet – Sprog og hukommelsesprøver*. Specialpædagogisk forlag 2004. Lærervejledning.

Egebjerg, Tine & Gram, Bi (2010): *Logopædisk stammebehandling af børn – anbefalinger vedrørende god praksis 2010. 2 udgave*. Dansk Videncenter for Stammen, 2010.

Egebjerg, T. m.fl. (2004): *S-2000, vurdering af stammen hos skolebørn*. Special-pædagogisk forlag, 2004

Egebjerg T. & Gram B.(2009): *Retningslinjer for logopædisk stammebehandling af unge og voksne 2009. 2. udgave* Dansk Videncenter for Stammen.

Elbro, Carsten (2008): *Læsevanskeligheder*, Gyldendal 1. e-udgave 2008.

Elbro, Carsten (2012): *Ordblindhed og overraskende snedighed*. Oplæg fra Ord 12, 22marts 2012.
<http://laes.hum.ku.dk>

Fabech, L. (1999): *Håndarbejde på nye betingelser*, §3 opgave, specialet. Danmarks Lærerhøjskole 1999.

Fredens Kjeld (2012): *Mennesket i hjernen – en grundbog i neuropædagogik*. Hans Reitzels Forlag 2012

Gram, Bi & Knudsen, Per Fabæch (2009): *Logopædisk stammebehandling i Danmark - en undersøgelse af stammebehandling i Danmark to år efter Strukturreformens ikrafttræden 2009*.

<http://www.fsd.dk/logopaediskstammebehandling2009.htm>

Guitar, B. & Peters, T.J. (1991): *Stuttering: An integrated approach to its nature and treatment*. Williams & Wilkins, 1991

Helland, Turis (2012): *Språk og dysleksi*. Fagbokforlaget 2012.

Holmgaard, Aase (2007): *Viljen til Læsning - læsevanskeligheder belyst gennem et erfaringsperspektiv*. Ph.D.- afhandling, DPU 2007.

Høien, Torleiv mfl. (2007): *Dysleksi*. Special-pædagogisk forlag, 2. udgave, 3 oplag 2007.

Kristensen, Hans Dam (2013): *IT som hjælpemiddel for elever i læse/skrivevanskeligheder*. PowerPoint fra undervisning på VIA den 2. oktober 2013.

LOV nr. 379 af 28/04/2012. www.retsinformation.dk.

LBK nr. 810 af 19. juli 2012. www.retsinformation.dk.

Metner Lene & Storgård, Peter (2008): *KRAP - Kognitiv, Ressourcefokuseret og Anerkendende Pædagogik*. Dafolo, 2008, 1. udgave 2. oplag.

McLoughlin, David (2012): *Dysleksi i livsperspektiv*. Artikel i *Ord12* (oplæg holdt i 2012, derefter oversat af Dorte Herholdt Silver - uden årstal angivelse, jeg skriver derfor 2012) Link: http://www.ord09.dk/pdf_folder/Dysleksi%20i%20et%20livsperspektiv%20af%20David%20McLoughlin%20%286%29.pdfhttp://www.ord12.dk/pdf_folder/Dysleksi%20i%20et%20livsperspektiv%20af%20David%20McLoughlin%20%286%29.pdf

Månsson, H. (2000): *Helhedssyn på stammen*. Dansk Audiologopædi marts 2000.

Månsson, H. (2005): *Stammens diversitet og kompleksitet*. Dansk Audiologopædi marts 2005.

Palin: *Interviewguide til BRIEF*, oversat og bearbejdet til dansk af Helle B. Brandt m.fl. (Ingen årstal opgivet).

Qvortrup, L. (1996): *Mellem kedsomhed og dannelse*. Odense Universitetsforlag 1996.

Rasmussen Jens: *Dansk fonetik i teori og praksis*. Special-pædagogisk forlag .

Rasmussen, J.(1996): *Socialisering og læring i det refleksivt moderne*. Unge Pædagoger, 1996.

Salamanca-erklæringen (1994): *Verdenskonferencen om specialundervisning i Salamanca*, Spanien 10 juni 1994. <http://pub.uvm.dk/1997/salamanca.pdf>

Schmidt, C. Robert (2002): *The Biopsychosocial Revolution, I: Articles from Medicine Journal of General Intern Med.* 2002 April; 17(4): 309–310 .

Stallard, Paul (2006): *Gode tanker og gode følelser. Kognitiv adfærdsterapi. Arbejdsbog for børn og unge*. Dansk Psykologisk forlag 2006.

Wallace J.& Gingerrich (2004): *Solution-Focuses Brief Therapy: A Review of the Outcome Research*. 2004 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1545-5300.2000.39408.x/full>

Wandell, Gordon (2006): *Preventing incapacity in people with musculoskeletal disorders*, I *British Medical Bulletin*, Volume 77-78, Issue 1, Pp 55-69. 2006

Model: <http://bmb.oxfordjournals.org/content/77-78/1/55/F1.large.jpg>

Bilag 1

Lovgrundlaget

Centralt, i **Salamanca erklæringen** af 1994 §18 er princippet om, at alle børn, også dem med særlige behov, har ret til uddannelse på lige vis. Skolerne skal derfor tage hensyn til børnenes forskellighed, forudsætninger og potentialer. Den påpeger inklusion som mest effektive middel til at skabe miljøer, der realiserer uddannelse og læring for alle.

<http://pub.uvm.dk/1997/salamanca.pdf>

Lovgrundlaget i det logopædiske arbejde følger given alder og institution:

www.retsinformation.dk.

Lov om folkeskolen: LBK nr. 521 af 27/05/2013

§ 3 a. Børn, der har brug for støtte, og som ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, skal tilbydes supplerende undervisning eller anden faglig støtte i henhold til § 5, stk. 6. Hvis der er behov herfor, skal der gives personlig assistance, der kan hjælpe barnet til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med skolegangen.

§ 5. Indholdet i undervisningen vælges og tilrettelægges, så det giver eleverne mulighed for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhænge. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at tilegne sig de enkelte fags erkendelses- og arbejdsformer. I vekselvirkning hermed skal eleverne have mulighed for at anvende og udbygge de tilegnede kundskaber og færdigheder gennem undervisningen i tværgående emner og problemstillinger.

Service loven: (ved 18 år)

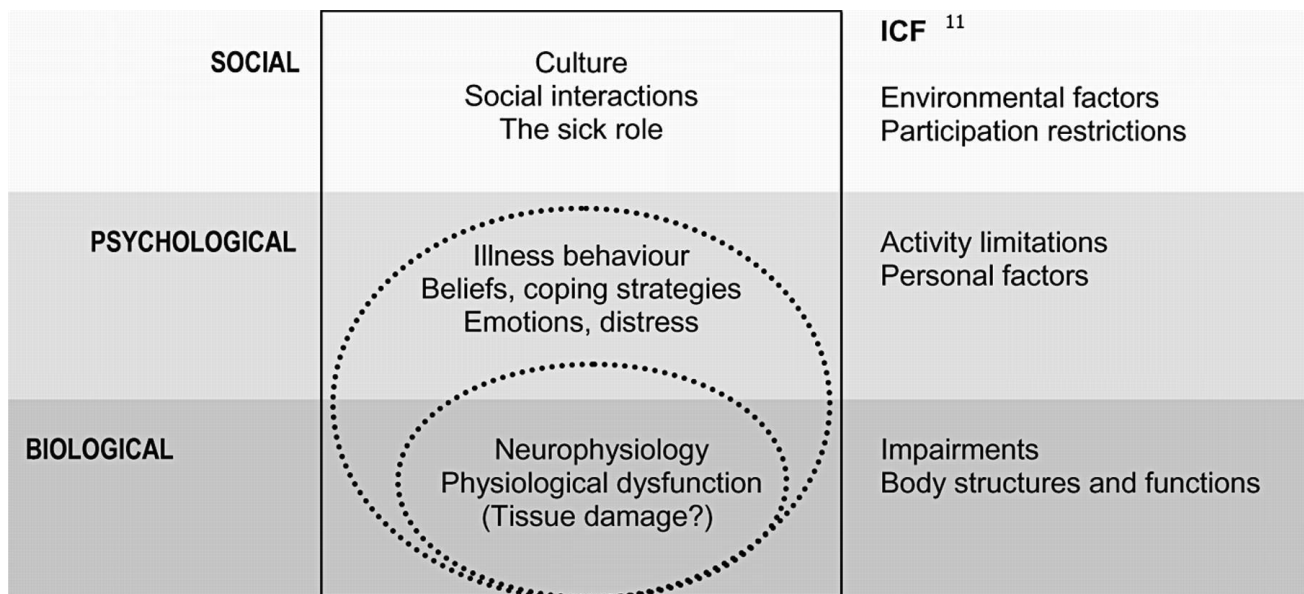
Bekendtgørelse af lov om social service: LBK nr. 810 af 19. juli 2012

Afsnit I

Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten.

Model 1

Bio-psyko-social model jf. Wandell, A. (2006)

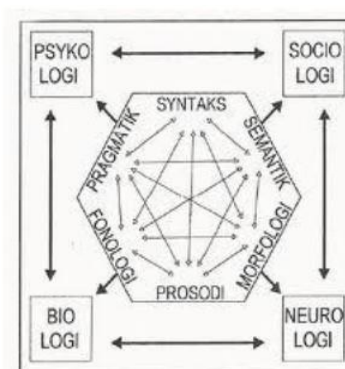
<http://bmb.oxfordjournals.org/content/77-78/1/55/F1.large.jpg>

Inspiration til egen model: "Den integrative model for stammen"

Model 2:

Hans Månssons multifaktorale forståelsesramme

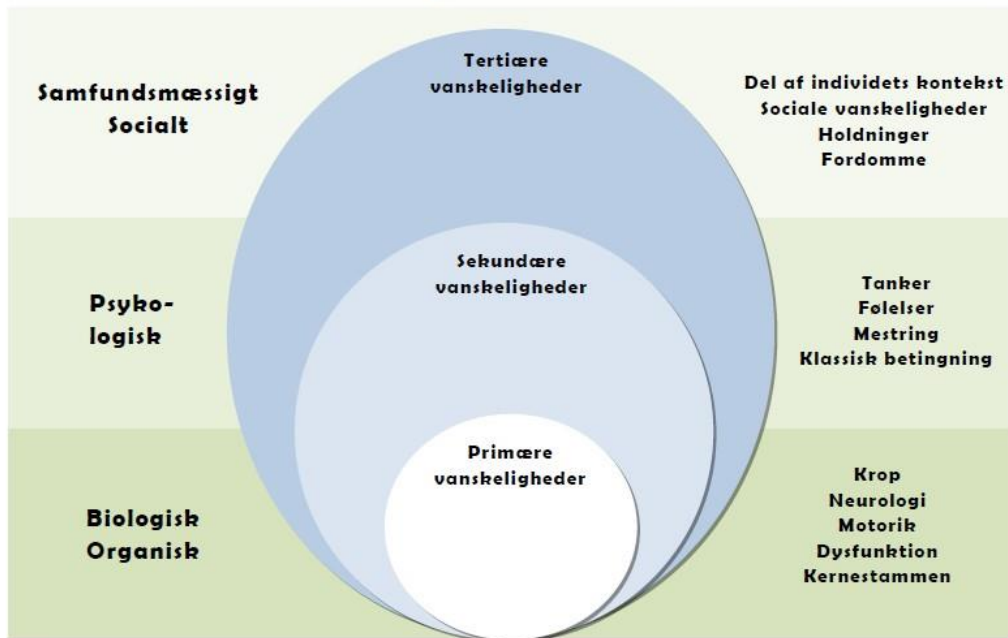
- En motorisk komponent:
- En kommunikativ komponent
- En kognitiv komponent
- En emotionel komponent
- En social komponent

Hans Månssons multifaktorale forståelsesramme (Månsson, 2000: 19)

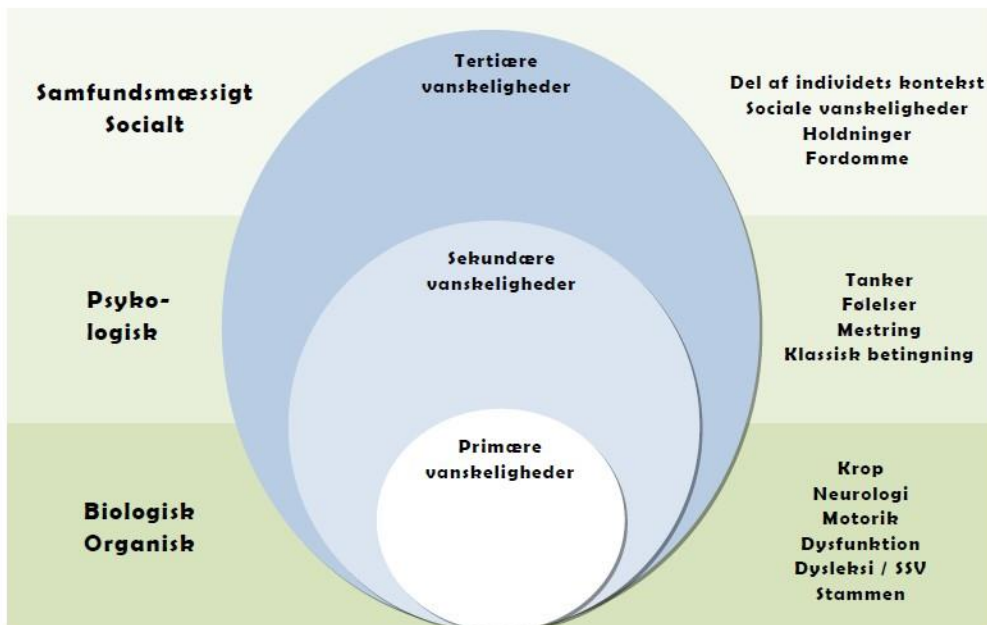
Model 3

DIM5: Den Integrative Model for Stammen

Model 4

DIM35: Den Integrative Model for Stammen og Skriftsproglige vanskeligheder

Talepædagogisk rapport/Testresultater

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning har modtaget en indstilling den 10.10.13, på

Per xxxxx, cpr.nr: 10.10.98-xxxx, Per er 15 år.

Søn af Mette og Søren xxxx, Lille Elstedvej 255, 8520 Lystrup.

Baggrund for indstilling til PPR:

Per går i 9 klasse og skal videre til anden uddannelse; forløbet skal derfor rundes af

Talepædagogisk undersøgelse:

Per undersøges over tre gange, og undersøgelsen foregår på skolen. Per deltager motiveret og aktivt i undersøgelsen.

Undersøgelse med:

Interview med BRIEF: Solution Focused BRIEF Therapy.

Testbatteriet: Ordgenkendelse, fonologisk- og morfologisk forarbejdning, hukommelse og sprog.

Beck Youth spørgeskema.

Sprogforståelse og læsestrategier undersøges nærmere af læsevejlederen

Testresultat (testbatteriet):

Per har problemer i *hukommelsen*, han håndterer kun en begrænset mængde sproglig information ad gangen, og han har svært ved at fastholde/sammensætte 3 orddele og 3 stavelser. God hukommelse for billeder.

I de *sproglige prøver* ses vanskeligheder med ordmobilisering.

I de *fonologiske prøver* er Per er lidt under middel i fonemgenkendelse og fonologisk subtraktion i indlyd og udlyd samt spoonisering, hvor der byttes om på sammensatte ords forlyd.

I *Morfologiske prøver* ses ingen problemer ved sammensatte ord, men ved afledning i præfiks og surffiks. Ved bøjning af substantiver og verber er der usikkerhed ved vrøvleord, dvs konventioner er ikke helt på plads.

I *ordgenkendelsen* ses vanskeligheder; der bruges en semantisk strategi, hvor læsning knytter sig til hele konteksten.

Det anbefales at læsevejlederen følger op på forløbet.

Efterbehandling/opfølgning/ forslag: Til talepædagogens mundtlige eksamen.

Bilag Ib:

ICF-CY SKEMA TIL VURDERING AF STAMMEN HOS SKOLEBØRN

SIDE 1

Kroppens funktioner og anatomi – Ressourcer og funktionsnedsættelser

Stammen:

Stammemedlet: 3år, har opnået en modifieret stamme / skult st.
 Gentagne initiale, blokeringer, konfronteret lydløs gløftig ved at vibrere
 m. resonansen bryder gaber. Brug af DAF, abdominal støtte, fræk i stavelsen/initi-

(F.eks. informationer fra S2000, skema 1 og 6, %SS, video/lyd-optagelser etc.)

Evt. konklusioner vedr. stemmekvalitet, sprog og motorik, hørelse etc.:

Perkender og bruger i begrænset omfang gode tricks til håndtering af st.
 Angst for st. / bryder sig om på st påvirke %SSV og sproglig forståelse,
 horkommelseproblemer og bearbejdning af int. res.
 Angst og dårlig trivsel overkrygsede problem

Den samlede bedømmelse af stammen:

		X			
--	--	---	--	--	--

(S2000, skema 6, nr. J)

Let

Svagt

Aktivitet og deltagelse – Ressourcer og funktionsnedsættelser

Stammeadfærd (herunder kommunikation, leg, skolegang, fritidsaktiviteter):

Per's of mest udtalt i skole og hjemme. Svært ved: tale i tlf, tale med
 klasse, fremlæggelse + initiativ i skolen. Tilbageholdende, stille
 udtværet ansigt, Glad for kammerater i st. gruppe, spille i band

(F.eks. informationer fra S2000: skema 2, skema 1: Spørgsmål nr. 11-14, skema 4: Spørgsmål nr. 2, 3, 5, 6, 10., skema 5: Spørgsmål nr. 3-7)

Den samlede bedømmelse af stammeadfa: >rd:

				X	
--	--	--	--	---	--

(S2000, skema 6, nr. 2)

Let

Svagt

Omgivelsesfaktorer – Fremmende og begrænsende

Oplysninger/observationer vedrørende omgivelsernes holdning, indstilling og mulighed for opbakning af barn
 o. familie:

Forældrene synes Per skal "tage sig sammen", irriterende at høre på,
 Per skal bidrage i skolen, rose til ingen, han er jo god til
 matematik. Skolen tager hensyn, giver tid, fint med DAF -

(F.eks. oplysninger fra S2000: skema 1: Spørgsmål nr. 8, 10, 15, 16, skema 4: Spørgsmål nr. 1, 4, 7, 8, 9, 11-16, skema 5: Spørgsmål nr. 1, 2, 8-13)

Ressourcer i familien Travlhed/begivenheder/familiens situation/andre problemer. Familiens kommunikationsvar...-r. SØskende jalousi. Kamp om ordet

riti t d

It IM)MIJ

Omgivelsesfaktorer fortsa: >ttes >

Omgivelsesfaktorer fortsat:

Konklusion af oplysninger fra forældre:

Per og forældrene lever med Pers st. Der er behov for viden
forståelse og anvisninger på adfældsændringer og
tankning styrking stammen, samt hjælpemidler

Konklusion af oplysninger fra skole:

Skolen ser en trot og stille dreng, som er urealistisk
mht sproglig forudset. HTX-urealistisk, Får slår
efter skole eller total. Behov for indtals ift SSV-

Konklusion af oplysninger fra SFO/klub:

Samlet bedømmelse af støtte fra omgivelser:

Personlige faktorer – Fremmede og begrænsende

F.eks. køn, alder, reaktion på stammen, mestringsevne, personlighed:

Dreng 15 år, tilbageholdende "skæser" lavt selvværd glædeskes
Lavt selvværd begrænset tåring, udvikling og trivsel, Taleangst
- undgående mestring, behov for at arbejde med sin selvforståelse
samt mestringstrategier

(F.eks. oplysninger fra S2000, skema 3: Psykologiske reaktioner. Personlighed)

Den samlede bedømmelse af psykosocial belastning:

(S2000, skema 6. nr. 3)

Samlet konklusion og forslag til foranstaltning

Konklusion:

Stammen håndteres og modifi-
eres, Taleangst udviklet
Lavt selvværd og manglende
anerkendelse af stort problem i
st. Behov for vejledning
og opfølgning talepæd. i over-
gangen til ny udd. samt
- psykosociale vanskeligheder

Forslag til foranstaltning:

- Vejledning/samtale i hjemmet
- Forberedelse og overleveling til ny udd.
- Afprøve de hjælpemidler mhp. SSV
- Arb. med indsigl. forståelse og anerkendelse af st. + SSV mhp bedre trivsel

CI ('ZJf'Zl V/cewa,

0 (m lJe;
O

Nar dotte ha:fte retu mres, bedes du ven ligsr vare opma:rkksom pa, om alle sp0rgsmal er besva ret. Scorevejled ningen findes nedenfor. En mere detaljeret vejled ning findes i vejled ningen til IWI-IJ.

1. La:g svarene pa de 20 sporgsmal pa hver side sammen. Skri\ summen i felret til angivelse af sidens rota! i sidens nedersre hoi re hjorne. Gor derre pa alle fem sider.
2. Overfor den totale sum fra hver side til det releva nre felt til angivelse af dscoren (RS) neden for. Hvert felt svarer til er af de fem resrva:rkwjer (se akronymerne nedenfor).
3. Find frem til hver enkelt rascore (RS) ved hjal:p af akronymet i norma bel lerne i appendix A. Bern.erk, at nor merne er inddelt i kon og alder.
4. Indsa:t T-scoren (TS) for hvert testvccrk roi i det releva nte T-score felt nedenfor, og angiv profilen i der hertil beregnede felt.

	1 BSCI-Y	2 BAI-Y	3 BDI-Y	4 BANI-Y	5 BDBI-Y
RS		1-7.	4		
TS	@i[]	C.11	t.1-	<.o	Cru

